

A TERMÉSZET.

AZ ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓSÁGÁNAK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
SZERKESZTI: RAITSITS EMIL

KIADJA: BUDAPEST FŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE

• • • • ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 180 KORONA, FÉLÉVRE 90 KORONA • • • •

Az összetartásban él az erő.

Írta: Raitsits Emil.

Ezek a tragikus, vészteljes napokon, amikor szeretett Hazánk darabokra zúzva fekszik a kultúra jegyében született század elején, a harctereken le nem győzött, de együvértartozásában szétbomlasztott magyar nemzet fia a jelen pillanatban úglátszik tanácstalanul szemlélik azt a szervezett támadást, amely nap-nap után, létünk alapjait döngetve, reánk súlyosabbnál súlyosabb csapást mér.

A vöröskéz arculcapása felébresztette az addig alvó és csak látszólagos nemzeti érzésünket. Azóta sajnós, a magyar még mindig nem találja meg önmagát, saját fáját. A nagy nyomorúság közepette önző egyéni érdektől hajtva, nem érzi a tulajdonképpeni magyar szolidaritást.

Magyarok tartsunk össze! Ez nem jelszó, hanem a tett kifejezése. Az összetartásban él az erő. Az erő csak akkor él, csak akkor működik, csak akkor a haladás eszköze, ha az erő célirányosan, egy irányban fejt ki működést. Ha azonban az erők ellentétes irányban össze-visszaságban hatnak egymásra, az egyébként értékes erők egymást gyengítik, megsemmisítik. A célirányos erők egyesítéséből származó legösszhangzatosabb élet legszebb példáit a természet köréből vehetjük. A létért való küzdelem nagy harcában nemcsak nemzetek, népek veszik ki a részüket, hanem e sárteke minden élő lény. E nagy harcban azonban csakis azok biztosíthatják életük feltételeit, amelyek egymásra támaszkodva, életerejüket célirányosan fejtik ki. Az állatok nagy háborújában, amely a világ kezdete óta folytonos, ne gon-

doljunk elsősorban azokra a harcokra, amelyek a ragadozó állatok és azok zsákmányai között folyik le, mert ez a létért való küzdelem legbarbárabb alakja. Nem egy példa található a természettudományi irodalomban, amidőn az afrikai leopárd vagy a délamerikai puma vagy jaguár az éj leple alatt nagy marhacsordát támad meg. A vérszomjnak sokok áldozata van. E tömeges gyilkolás után azonban a vérengző bestia csupán egy áldozatát hurcolja el magával, hogy éhségét csillapítsa. Ilyen pusztítást végez hazánk tyúkóljait megtámadó görény is. A ragadozó állatoknál a létfentartásnak ez a vérszomjas módja nem biztosítja és amint a tapasztalatok mutatják nem is erősítette meg életfentartásukat. A ragadozó állati ösztön ily vérszomjas nyilvánulása a természet magasztos rendjében csak ideig-óráig, mely az emberi számítás szerint esetleg évezredeknek felel meg, tarthatja fenn hatalmát. A maga erejében bízó, minden együttes, összetartó, célirányos működés érzetét nélkülöző ragadozó állat, bármily hatalmas vagy vérengző legyen is, előbb-utóbb kipusztul az élők társadalmából. Míg régesrégen, sok évezred előtt tömegesen éltek a ragadozó állatok, addig a mai korban számuk igazán megolvasható. Nem kell túlmessze időbe visszatekinünk, amidőn hazánk medvékben és farkasokban is bővelkedett. Hol élnek most? legfeljebb hazánk elrablott részeiben.

A természet magasztos rendjében csakis azok az állatfajok biztosítják létfentartásukat és elterjedésük területét, amelyek egymást támogatva, egymást gyámolítva, közös erővel küzdenek az életért. Erre a legszebb példákat találhatjuk az élők világában a gyengébb állatfajoknál. Az állatok csoportos vagy tömeges társulása öntudatlanul igen különböző okok-

ból létesül. Az ivarzás, a fajfentartás céljából például nagy tömegekben keresnek fel bizonyos vízterületeket a halak, a vándorútjukra térő madarak nagy csoportokba egyesülnek, hogy közösen, együttes erővel érjék el az életük fentartásához okvetlenül szükséges földterületet. Az állatok tömeges előfordulásának elébb említett példái sem, valamint azok az esetek sem, amidőn a nagy szaporaság folytán nagy tömegek lepik el a föld felületét vagy a vizek mélységeit, amelyek megint más állatfajok tömegeit csalják a bőséges zsákmány miatt arra a helyre, nem jelentik az egyes állatfajok célirányos és a létfentartásukhoz okvetlenül szükséges és magasabb nézőpontból vett társulását.

Az állatok világából mindenki előtt közismert, hogy vannak fajok, amelyek egyedül, párosan vagy pedig egymáshoz társulva többen élnek életüket. Az elébb említettek főleg a ragadozó állatok, amelyek vetélytársat nem tűrnek meg maguk mellett, míg ezzel szemben a növényevők a társuláshoz hajlamosak. A társulásnak igen számos példái, mint amilyen az a jelenség, amidőn bizonyos madárfajok, így az afrikai szociális madarak, amelyek együttes erővel építik fel fészkelő telepeiket, továbbá a rágcsálók csoportos együttélése, mint ahogy azt a marmotánál látjuk; nem a magasabb társadalmi együttélés nézőpontjából vett társulás, de mindenesetre mégis egy jel arra, hogy az összetartásból nemcsak a közös tulajdonságú fajoknak, hanem az egyéni életnek is meg van a maga haszna. Bár ezek az állatok egymás mellett, egymással mit sem törődve élnek, mégis ha például a marmota-társaság egyik tagja veszély közeledtével megadja a vészfütyöt, az éber marmotatárs figyelmeztetésére a többi mind megmentheti életét elbújva földalatti üregeikbe. Már sokkal szervezettebb a hód-társadalom, mely közös beosztott munkával építi meg a vizekben hódvárait. A madarak és emlősállatok igen sok faja a napvilágos időben egyenként szerteszét csatangol, de amint az

est beáll, nagy csoportokba verődik össze s így óhajt védekezni az éj leple alatt vérengző ragadozók ellen. Az utóbbi szintén a társulás egy bizonyos elemi alakja, de semmi esetre sem olyan, mint azt a családot, nyáját alkotó állatfajoknál láthatjuk. Tulajdonképeni családi életet csakis a madaraknál és az emlősállatoknál láthatunk, amelyeknél az utód teljes ivarérett kifejlődéséhez több mint egy év szükséges s így az utód a szülők pártfogására utalt. Az együvé tartozó család elszaporodásával keletkezik a *családi nyáj*, úgyhogy például az északkeletafrikai pávián családi nyája 150 egyedből áll, amelyek között 10—15 felnőtt hím teljesíti a fajfentartás kötelességét. Természetesen nem mindig összhangzatos a családi nyájnak élete, mert a felnőtt hím nem igen tűri meg a legénykedő fiát, azt érthető okból elhajtja nyájából. A kirúgott, kutasított legény mást nem tehet, maga alakít családot a hozzá szegődő nőstényekből. A családi élet primitív megnyilvánulását *Zenker* jegyezte fel, amelyet egy gorillacsaldnál észlelt. „A hatalmas termetű hím gorilla előtt haladtak a nőstények és ezek előtt a fiatal hímek. Az öreg hím, mint csapathajtó, figyelmesen minden oldalra tekintgetett és ha veszedelmet nem sejtett, egy fatönkre ült, amire a nőstények a gorillacsaldapa lábai elé gyümölcsöt raktak és időnként egy-kettő a nőstények közül a hatalmas hímhez símult, mire az cuppogó, csipogó, röhögéshez hasonlatos hang kíséretében hosszú karjait a nőstények vállaira helyezte. Amint azonban veszedelmet sejtett, azonnal kinyitott szájára ütögetett tenyerével s így adott hangot, amellyel jelezte, hogy pereputtya kerekét oldjon. Amint nagyobb állatot vagy embert közeledni látott, akkor kezeivel felváltva mellkasát döngötte és az ellensége ellen fordult”. A majomcsordák közösen keresik fel a táplálékot. Vándoréletük alatt a nap bizonyos szakában őrszemeket állítanak, amelynek hivatása, hogy a veszély közeledésére a társakat figyelmeztesse. Nemcsak a táplálék megszerzését segíti elő a majom-

Óh mint szeretnék . . .

Óh mint szeretnék tengerre szállni,
Hegyekre mászni, csúcsokról látni,
Repülni gözzel, repülni szárnyal,
Délre siető vándormadárral . . .

Óh mint szeretnék csak menni, menni,
Suttogó szellő, vad vihar lenni,
Elvándorolni, költözni messze
És felolvadni a végtelenbe . . .

Nem tudni, látni, óh be jó lenne,
Nem félni, mi vár jövendő percbe,
Élni, álmodni bűbájos álmot
Feledni mindent, — egész világot . . .

De hová mennék, hová mehetnék?
Hisz bárhol lennék, tovább szenvednék.
Nekem gyógyulást sehol se adnak,
Nincs sehol helye szegény magyarnak . . .

1922.

KISS DEZSŐ

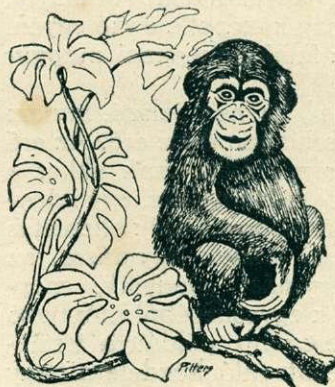
Péter.*

(Egy civilizált csimpánz élete, kalandjai, művészete és halála.)

— Állatregény. —

Írta: Kerpely Béla.

Az őserdőben.

Hol volt, hol nem volt . . . Nem, ez nem mese, ez való történet, amit most elfogok mondani. Hanem az már igaz, hogy a regényhős az Operenciás-tengeren is túl született, a legsötétebb Afrikában. Ott ringatták a bölcsőjét Afrika valamelyik őserdejében, a Tanganyika-tótól nyugatra fekvő Nyámnyám földön. Boldog volt az ifjúsága, gondtalan; ficánkos volt, mint egy kis csikó és az édesanyja rajongó szeretettel gondozta, óvta őt forró széltől, hideg esőtől és agyarkodó ellenségétől.

Sűrű lombozatú, járhatatlan tropikus bozótú szálerdő vastag

* Ezen a címen Kerpely Béla kitűnően humoros tollából az idei könyvpiac legmulatságosabb könyve fog a tavasszal megjelenni. Tulajdonképpen az ifjúság számára íródott, de hasonlóan mulattatja a felnőtteket is. Péter különben nem kitalált személyiség, hanem tényleg élt és művészetével, mint cirkuszi artista, bámulatba ejtette annakidején a budapesti közönséget. Mődukban van a szenzációnak ígérkező kötetből néhány szemelvényt közölni. Mai szemelvényünk a kötet I. fejezetéből való. A szerkesztő.

társaság, de a test tisztántartásánál is segítőtárs a majom a másoknak. A bőr élőködőitől előszeretettel szabadítja meg a majom hasonpajtását.

Az állatok társulásának alakjai közül így a családi nyáj és az úgynevezett szociális nyáj között különbség van. Az előbbi csupán a megsaporodott család alkotja, míg az utóbbinál a társadalmi érdek-közösségnek van főszerepe, mint amilyen a kedvezőbb takarmánybeszerzés, ivóvízfelkeresés és a közös védelem. Az ilyen úgynevezett szociális nyájához a közös érdek miatt vezető nélkül maradt kisebb családi nyájak, kivert hímek, elhagyott nőtények társulnak s ily módon óriási tömegekké verődnek össze, mint az az északamerikai bölénycsordáknál, Afrika és Közép-Ázsia legelő állatainál tapasztalható. Az ily módon bizonyos társadalmi alapon csoportosult nyáj vezetője nemcsak hím, de a legtapasztaltabb nőtény is lehet. A legelésző nyáj őrszemét állít, mely a veszélyre figyelmezteti társait. A vészhangra a nőtények csemetéikkel elől futnak és őket követik, mint hátvéd, a hímek csoportja. A társadalmi együttélés célszerűségének legszebb példáit mutatják a kombinált szociális nyájak, amidőn közvetlenül egymás mellett igen különböző fajú szociális nyájak (strucc, gnu, gazella, zebra stb.) legelésznek. Igen gyakran tapasztalták, hogy Afrika akácosaiban az igen jóhallású elefántok mellett zsiráfok legelésznek, amelyek hosszú nyakukra illesztett fejükben ülő éleslátású szemükkel a veszély közeledését, amit az elefánt esetleg nem hallhatott, megláthattak.

A madár és főleg az emlősállatok társulásának néhány idevetett példájából is kitűnik, hogy a célszerű életfentartás megköveteli az élőlények társadalmi összetartását. Az emberi szellem nézőpontja szerint a magasabbrendű állatok között fejlettebb társadalmi, úgynevezett állami életet nem találunk, de ezzel szemben a rovarok között sok oly faj éli azt a magasabb társadalmi életet, amely példányképe lehetne bármely nemzet állami berendezésének.

fájának ágán volt a szülőfésze. Űgyes építmény. A papája valószínű építőmester volt. A kisebb és nagyobb ágakat lehajlította, megtördelte, keresztbe rakta s valamely ággal vagy galyvillával alátámasztotta, sőt a legfelső sűrű ágakból tetőzetet is húzott, egész kis kunyhót épített a magas fán. Vezéri kunyhót, mert nagyúr volt a papája: csapatvezér, törzsfőnök.

Egy-egy törzs állandó tanyát szemelt ki magának rendszeren olyan vidéken, mely mindenben megnyerte tetszését. Valami harapni-, majszolivalónak azonban okvetlen kellett akadnia, máskülönben kezébe vette a törzs a vándorbotot és más, jobb vidékre bandukolt. Különösen a néger telepítvények közelében fekvő erdőségekben olyan jól találták magukat, akár csak a paradicsomban.

Mihelyt a törzs lakóhelye dolgában megegyezett, megindult az eldorádói élet minden kedvtelésével és örömeivel, küzdelmével és civakodásával, gondjával és bajával. A törzs legkiválóbbja, vagyis legerősebbje magához ragadta a törzsvezéri tiszteletet. Ezt a méltóságot nem az általános szavazati jog alapján nyerte el a vezér, hanem más pályázókkal, a többi legerősebbel vívott makacs lovagi küzdelemnek árán biztosította magának. Ebben a leghosszabb fogak s a legerősebb karok döntöttek. Az erősé az uralom, a fogakban rejlett a bölcsessége.

A vezér nagy méltósággal gyakorolta tisztjét. Már a körülvevő s egyedül őt megillető tisztelet is biztosította önállóságát és föllépése biztonságát. Ezenfelül pedig alattvalói mindennemű kedveskedéssel és hízelkedéssel halmozták el. Vállvetett buzgalommal igyekeztek a bundáját rendbentartani s az alkalmatlan élősdiaktól megtisztítani, ő pedig méltóságát teljes leereszkedéssel fogadta a hódolatokat, akárcsak egy török basa, akinek kedvenc rabnője a talpát cirógatja. Ennek ellenében azután hűségesen örökösödött nemcsak a szűkebb családjá, hanem az egész törzs biztonsága fölött. Mindig nyugtalan szemét minden irányba jár-

Szerény és rövid ismertetésem keretébe be sem illeszhetném a méhek, hangyák, természetek államháztartásának részletes közlését, mint a legszembeötlőbb példáit annak, hogy mire képes megfelelő munkabeosztással az összetartásból származó együttes és célirányos erő. Mindnyájunk előtt közismert, mily hatalmas munkát végeznek egy rövid év alatt a méhkaptár dolgos munkásai, amelyek öntudatlanul bár, de a legszebben bizonyítják azt a tételt, hogy az összetartásban él az erő. Az erő él náluk, mert mondhatni, semmiből egy év alatt államot alkotnak, melyből a következő tavasszal új erős sereg vonul ki, hogy tovább alkosson és gyarapítson.

Az elmondottak legjobban bizonyítják az összetartó társulás szükséges voltát.

Szegény elhagyatott hazánk újraépítésének napjain nem óhajtók elcsépelet hangzatos szavakat közreadni, mert csupán jelszóval államot alkotni, államot kiépíteni nem lehet. A magyar szivekbe csupán egy picike érzést szeretnék beoltani, oly csipetnyi kicsikét, amely a dolgos kis méhecske életenergiáját hajtja, irányítja.

Alkotni építéssel lehet, építeni munkával, munkálkodni pedig csupán kötelességtudásból lehet. Az egyén azonban egyedül nem építhet államot, ezért feltétlenül szükséges az összetartó munka, minden magyarnak külön és együttesen összetartó munkája. Ha minden magyar az államépítő munkából kivenné a részét, egyet érezve, egy eszmétől áthatva a Magyar Nemzet szent nevében ki tudná dobni, ki tudná közöcsíteni mindazt a férget, mely a Szent Korona alapjainak megingatását megkísérli. Az összetartó munka nem tűr henyélőket, árulókat, indigénákat, mert az államháztartás kapujánál ott állanak őrt azok, kik nem tűrik meg a széthúzást szító és áruló betolakodókat.

A magyar minden téren együttes erővel dolgozzon. Ne legyen szégyen egy hivatás sem. Amidőn minden magyarban ez az érzés valóra válik, akkor nem lehet a Szent Korona Országa más, mint erős és hatalmas.

tatta, minden lény iránt bizalmatlan s így csaknem mindig idejekorán észrevette az esetleg közeledő veszélyt.

Az előtt a nagyapája volt a hatalmas úr és mikor már nagyon megritkult a hátán a szőr, a papája hajtotta uralma alá a többi rokont az erő jogán és most ő, a fia volt a szemefénye, a vezérfi, kit nagy gonddal edzett erre a fényes tisztségre.

Tornaünnepélyeket rendeztek a törzs reményteljes fiai számára, ahol játék közben nagy távolságra vetették magukat a versenyzők egyik faágról a másikra, bámulatos fürge ügyességgel, a nézők meg hangosan rikoltoztak elismerésükben.

Milyen kötéláncosi ügyességgel versenyeztek, ki éri el hamarabb a gyümölcsöt, két lábon egyensúlyozva a vékony ágon. Vagy milyen élvezetes mulatság volt, ha összejött az egész rokonság, ötvenen-hatvanan és majálist ültek. Örömeikben rikoltoztak és a fák törzsét kongatták.

Azért néha kijártak a szerető apai pofonok is, ha nem volt engedelmes valamelyik ifjú úr vagy hölgy, mert hiába, fegyelem nélkül nincsen társadalmi rend, ezzel még az afrikai őserdő lakói is tisztában voltak.

Egy szó mint száz, idilli élet folyt a nyámnymárföldi őserdőben...

De hej, egy szép napon valami furcsa lármás népek telepedtek le az erdőszélen. Két lábon jártak és fehérek voltak. A testüket nem borította szép bársonyos, feketésbarna szőrsuba. Az erdő őslakói ijedt csodálkozással bámultak fáikról a jövevényekre és haragos bödülésekkel hajigáltak feléjük, amin a szörtelem fehér kétlábúak jót mulattak, de ami az őserdei népséget még jobban felingerelte. Csak a fiataloknak tetszett roppantul ez a tréfa. Ráncos, szennyesen húsvörös színű kis pófájukat fintorra húzták, ami náluk a nevetés volt és a rózsaszín foghúsukból élesen villant ki a fehér fogsor. Ha eltaláltak egy-egy

Amint a magyar erők célirányos együttműködése ebben az alakban nyilvánul, akkor megsemmisülnek azok a látszólagos határok, melyekkel az észszerű társadalmi rend alapuló és fokozott munkálkodása folytán magasabb kultúrájú magyar nemzetet a szomszédok ragadozó, minden nemzeti, társadalmi rendet felbontó serege megszükitette. A sértetlen hazát csak összetartó munkával állíthatjuk vissza, mert a magyar összetartásban él az erő, a nemzet, az integritásában még egykor fényesen tündöklő *Magyar Szent Korona Országá*.

A Balaton téli madárfaunája.

Írta: Keller Oszkár dr.

Szép Balatonunk és környékének a nagy kiterjedésű Kisbalatonnak nemcsak tavasszal és ősszel gazdag madáreléte, hanem igen érdekes és változatos az télen is. Ilyenkor, különösen, ha erős állandó hidegek uralkodnak, sok olyan ritka és érdekes madár üti fel ideiglenesen tanyáját a Balatonon s annak környékén, amelyeket az év más időszakában ezen vidéken egyáltalán nem láthatunk. Egy évtizednél hosszabb ideje, hogy mint keszthelyi lakos állandóan a Balaton mellett tartózkodom és ezen idő alatt részint a madáreléte tanulmányozása iránti szeretetből, részint, mint a Magyar Királyi Madártani Intézet meg-

figyelője, rendszeresen kutatom és megfigyelem gyönyörű tavunk gazdag madárvilágát. Több évi ilyen irányú megfigyeléseim eredményeül jelenleg összefoglalom mindazt a fontosabb és érdekesebb adatot, amit a Balaton téli madárfaunájára nézve följegyzésre érdemesnek tartok.

Az egyes években a Balatonon és környékén tartózkodó téli madárvendégek közül nem egy esetben figyelhetjük meg a *sarki búvárt* (*Golybus arcticus L.*). Ezen pingvinre emlékeztető madár Norvégiában, Svédországban, Észak-Oroszországban, Szibériában költ. Nyáron feje, tarkója egérszürke, torka, pofái feketék, nyaka, begye hófehér alapon fekete vonalakkal tarkázott, míg egész alsó teste fehér. Csőre fekete, szemei élénk vörös barnák, lábai felül zöldesszürkék, alul viszont barnák. Télen tollzatának színe részben megváltozik, ugyanis felső teste feketésszürke, míg testének alsó része hófehér, csőrének orma feketésbarna, oldalain kékeszürke. Nálunk nagyobb vizeink környékén ősszel, leginkább október végén, november és december hónapokban mutatkozik kisebb-nagyobb csapatokban. Ha olyan erős a hideg, hogy minden nyílt víztükör befagy, tőlünk is búcsút vesz és délebbre az Adriai- és Földközi-tenger vidékeire húzódik. Kétféle úszik és még jobban bukk, ezért vadászata is igen fárasztó, mert a legkisebb veszélynél azonnal lebukik és eltűnik szemünk elől. Tápláléka kizárólag halakból áll, ezért halastavak környékén érezhető károkat okoz. A Balatonon és a Kisbalatonon évről-évre megjelenik és csak tavasszal távozik el vidékünkéről északi hazájába. Ősszel és télen a nálunk telelők közül több kerül puskavégre, úgyhogy alig van tél, amikor néhány példány elejtéséről ne szereznénk értesítést. A keszthelyi Gazdasági Akadémia természetrajzi gyűjteményében is van 2 drb, amelyek közül az egyiket 1890. december 5-én Keszthelyen lőtték, míg a kisebbik 1892. december 3-án ugyancsak Keszthelyről került a gyűjteménybe (l. 1. képet). A Balatoni Múzeum természetrajzi osztályának gyűjteményében levő 4 drb közül 2 1898 előtti évekből Keszthelyről, 1 példány 1892-ben, 1 pedig 1894-ben Keszthely vidékéről került a múzeumba (l. 2. képen a). Ugyancsak szépen fejlett hím sarki búvárt ejtettek el 1920. január havában a Kisbalatonon, míg ezen év november 22-én egy igen nagyméretű, erősen fejlett hím került kitérésre, amelyet Marcali somogy megyei község határában elterülő vízenyős, mocsaras területen lőttek le. A helybeli premontrei főgimnázium természetrajzi gyűjteményében ugyancsak látható egy szépen fejlett példány, mely Keszthelyről 1864-ben került a gyűjteménybe.

Sokkal ritkábban fordul elő hazánkban és különösen a Balaton környékén az *északi búvár* (*Colymbus lunne Gun. = C. septentrionalis L.*). Ez a búvárok között a legkisebb testű. Csőre kissé gyengébb, mint fajrokonainak és keveset fölfele hajlik. Nyáron feje egérszürke, torkán hosszú vörös barna folt látható, nyaka, háta és farka hátul feketésszürke, szárnyai apró pont-

furcsa fehér micsodát, dévaj örömben nem bírtak magukkal és röhögve rázták a faágat, széles jókedvükben.

Különösen a mi kis barátunk, a vezérfi volt vakmerő és jókedvű és kíváncsi, mint minden majom, mert talán kitalálta már a kedves olvasó, hogy akiről szó van, a majmok ősi nemzetségéhez tartoznak, mégpedig a csimpánzok élesesű fájához. Kíváncsisága nem hagyta nyugodni. Közelről akarta látni azt a fura rokonkinézésű, csak mégis más társaságot. Különösen egy kövér bácsi tetszett neki nagyon, akinek nagy pocakja volt és majdnem úgy nézett ki, mint a nagypapája és szőrös is volt az ábrázata, még az orra is olyan benyomott, pisze. Határozottan rokonszenvet érzett iránta és leste a mozdulatait. Ha a kövér, szőrösarcú, pisze bácsi a fejbűbját vakarta, ő is; ha az izzadságát törülte le a homlokáról, ő is. Utánozta minden mozdulását, csak azt nem tudta felérni ésszel, mi az a kurta fa a bácsi agyaráján, amelyik füstöl? Ő is tört magának egy kurta ágat és a szájába dugta, de az csak nem akart füstölni.

Hanem hát, a kíváncsiságnak megszokta adni az ember az árát! A kis csimpánzfiú egyre közelébb-közébb ugrándozott, fáról-fára, azután lemerészkedett a földre is és csodálkozó bámulásából egyszerre csak arra ébredt, hogy egy falka benszülött kutya, az umbák fogvicsorító csapata rohan feléje leffelő piros nyelvvel, tajtékos szájjal ugatva. A kis csimpánz rettentően megijedt és észnélkül hátrált a bokrok felé, mikor egyszerre csak bezárult körülette a világ. Feketebőrű szolgák ugrottak elő a bokrok mögül és az ott elrejtett kifeszített vastagkötélű hálót bezárták az ijedségtől dermedt vált csimpánzfiú orra előtt. Az umbák behúzott farkokkal, vakkangatva vonultak félre a feketék rúgásai és ordításai előtt és a kis csimpánz hiába rázta most már kétségbeesetten az őt fogvatartó háló erős kötelékét, hiába kiáltozta sírva, persze az ő nyelvén:

— Mama! Mama!

Fogoly volt. Hálóba került.

A piszke, kövér bácsi, akit olyan volt éppen, mint a nagypapája és akit Hopkinsnak hívtak a többiek, széles mosolyra húzott arccal barátságosan közeledett a kis fogolyhoz, aki szegpegy megguggolt és mint egy telivér angol gentleman, most már egykedvűen várta a történéndőket. Okos, világosbarna szeméit kérdő kíváncsian emelte fel Hopkins mesterre és a jobbkezt védően tartotta a feje fölé.

— Kis fiacskám, — mondotta Mr. Hopkins barátságosan, — nem kell félni! Föl a fej! Jó dolgod lesz minálunk. Embert faragunk belőled — és egy cuclis üveget nyomott a szipogó kis csimpánz markába, amelyikben finom, langyos édes tej volt.

— Minthogy ma éppen Péter napja van, legyen ezentúl Péter a neved, — mondotta egy másik, hosszú hórihorgas német ember, Mayer Kurt úr, akin fehér vászonruha volt és panamakalap és szeretettel veregette meg a reszkető kis vadonc vállát.

A most már többé nem névtelen, hanem Péter nagy szemeket meresztett a hórihorgas, vékony Mayer úrra és inkább húzódott mégis az előtte rokonszenvesebb Mr. Hopkinshoz, aki szájához illesztette a cuclis üveget. Péter önkénytelenül is húzott az üvegből és mikor érezte, hogy tej van benne, hatalmas kortyokban szopni kezdett. Izlett neki az édes tej, de azután könnyek kezdtek potyogni meleg barna szeméből, mert eszébe jutott a mamája, aki nem is oly régen még emlőjén táplálta s oly kimondhatatlanul szerette őt, a kis majomfit.

Mikor megitta a tejcskáját, Mr. Hopkins a karjára vette, megsimogatta és egy szép tágas vasketrecbe helyezte, amelyikben illatos széna volt elhintve jó vastagon. Péter egy ideig némán bámult ki a vasrács közül, néha-néha vakaródzott egyet, azután a szokatlan izgalom következtében kimerülve elálmosodott, leheveredett hát a puha szénaágyra és elaludt. És álmodott. Olyan szépet álmodott, nagy fákról, banánról, amin összeveszték az

szerű foltokkal tarkáztak, alsó teste fehér, csőre ólomszürke, lábai elől zöldeszürkék, úszóhátyája szenyves testszínűen szürkés, szemei sötétbarnák. Téli tollzatában felül sötét barnászürke apró fehér hegyes pontokkal tarkázva, míg alul hófehér, csőre ólomszínű, lábai ugyancsak ólomszürkék.

A magas északon, Észak-Ázsia és Észak-Amerika sarkkörtől tájain, úgyszintén Grönland, Izland, Novoja-Zemlja, Spitzbergák azon területek, ahol állandóan tartózkodik és rendszeresen költ is. Fészket ezen vidékeken a tengerhez közel fekvő kisebb terjedelmű vizek környékén készíti s ez nem egyéb a földben kitaposott mélyedésnél, amelyet száraz növényi részekkel bélel ki. A hím és tojó nagy gondalal őrzik fészket és a fészket a legelrejtettebb helyeken készítik. Élelme a különböző vízi rovarok, férgesek, leginkább a hal, ezért a halgazdaságra károsnak mondható. Élelmét a vízbe lebuksa keresi. Ősszel és télen, nálunk ritkábban ez a madárfaj is előfordul. A Balatoni Múzeumban levő egyetlen példányt 1894-ben Mike községben (Somogy megye) lőtték (l. 2. képen b), míg a premontrai főgimnázium természetrajzi gyűjteményében látható 3 db közül az egyik tojó a Kisbalaton vörsi részletéből került a gyűjteménybe, míg a hím és a másik tojó lelőhelye ismeretlen. Valószínűleg azok is a Balaton környékéről valók.

Szorosabb értelemben nem tartozik a Balaton téli jeges madárfaunájához a szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomatorhinus Temm.*), de mivel rendszeresen a tél elején, november végén, decemberben mutatkozik nagyobb vizeink mentén, így a Balaton környékén is, ritka és érdekesebb voltára való tekintettel, fellemlésem. Körülbelül varjú nagyságú, sirályra emlékeztető testű madár, amelynek teljesen kifejlesztett öreg példányai felül sötétebb, alul pedig világosabb barna színezetűek. Nyakuk elején levő tollaik hegye oldalt és hátul sötétrozsdasárga, farkuk, lábaik és szemeik sötétbarnák. A fiatalok nyári tollazata csokoládé barna,

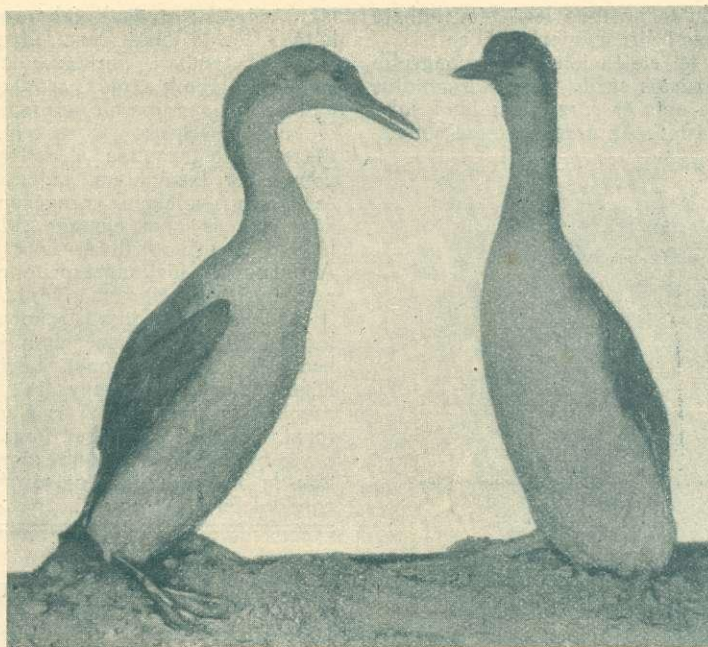
unokatestvérekkel és ezért egy pofont kapott a drága jó mamájától, de az nem is fájt, mert az anyai kéz oly lágy és a pof jobban fájt az ő szívének, mint annak, aki kapja. És mikor idáig álmodott, összeszorult megint a szíve és felébredt.

— Hát sohasem fogom már többé látni az én édes, jó mamámat, papámat, — jutott az eszébe, — meg az unokatestvéreket és nagypapát?!

Most ébredt csak tudtára annak, hogy fogoly és haragosan rázta meg két kezével a rácsokat és felsikoltott. Hangos jajjára visszhangot adott az őserdő. Az összebújt ijedt rokonság fájdalom hangzavarából, jajgatásából, dühös sikoltozásából jól kihallotta a mamája kétségbeesett siralmát, apja, a vezér mélyhangú dühös ugatását, mindhiába. Még ő is tehetetlen volt, a hatalmas vezér. A ketrec ajtaja zárva volt és az afrikai erdők őslakói honnan ismerték volna annak nyitját, de még a közelbe sem merészkedtek, mert a fehér kéllábúak nagy máglya tűz mellett mulatoztak, valami furcsán járt a szájuk. Ezt figyelte most Péter és megint feledve rokonságát, ő is próbálta úgy járni felette mozgékony alsó és felső ajkait, mint a fehér óriások. Csak néha rezzent össze, mert a távolból rettenetes pukkanásokat hozott az esti szellő. Nem tudta, mi lehet az, de az idegeit bántotta a szokatlan fülrepszó zaj. És nem látta semerre Mr. Hopkins, ez is nyugtalanította. Végre elült a pukkanás és megjött Mr. Hopkins is, a vállán valami furcsa vasruddal és mosolyogva kiáltott a többi fehér kéllábú felé:

— Ma jó vacsoránk lesz! Nézzétek micsoda kövér antilopot lőttem! Péter, neked is hoztam jó vacsorát — és a zsebéből banánygümölcsöt vett elő. Péter hálás szemekkel nézett Mr. Hopkinsra, elvette a gümölcsöt és majszolni kezdett.

— Ez egy derék, jó bácsi, — gondolta magában, — nagyon szeretem. Csak kár, hogy mégse a nagypapám, — az szebb!...

1. kép. Sarki búvár (*Colymbus arcticus L.*)

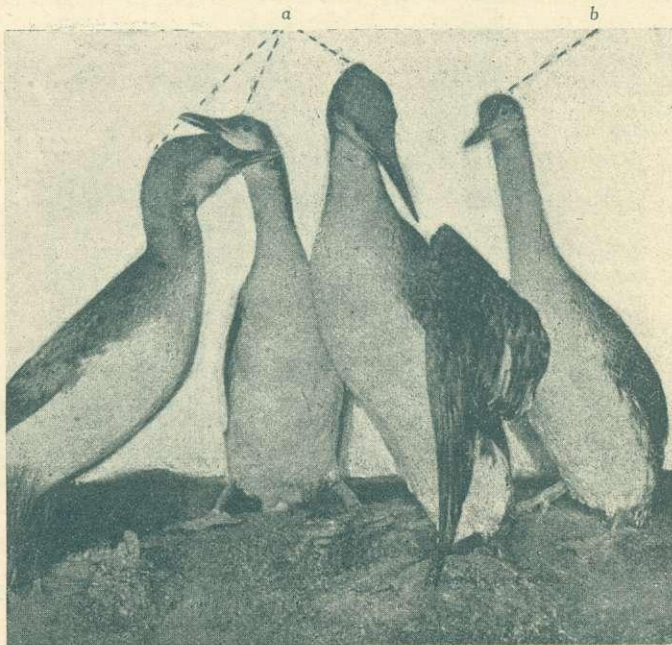
csüdjük kékesszürke, úszóhátyájuk fekete, csőrük világos ónszínű, fekete kampóval.

Északi vidékeken, Izland szigetén, Norvégiában, Ázsia északi vidékein fészkel, késő ősszel és a tél elején délebbre vonul s ilyenkor hazánk nagyobb terjedelmű mocsaras vidékeit, tavait is felkeresi. A Gazdasági Akadémia Természettajzi Tanszékének gyűjteményében levő példányt (l. 3. képet) 1898 októberében, Keszthelyen lőtték, míg a balatoni múzeumban levő 2 darab ugyancsak Keszthelyről került 1898 október 29-én a gyűjteménybe. A szélesfarkú halfarkas igen ügyesen úszik és a szárazföldön nagy gyorsasággal fut. Eleven, folyton mozgó madár, amely örökösen éhes és állandóan zsákmányra vadászik. Megeszi a rovarokat, férgeseket és a kisebb testű halakat, különösen azokat, amelyeket a vízből a hullám időnként kivet. Nem kíméli azonban a különböző vízi madarak fészkeit sem és azokból úgy

a tojásokat, mint a fiókákat kipusztítja. Északi hazájában június elején költ, 2 szennyes olajzöld tojását füves helyeken a földben kikészített gödröcskébe tojja le. A tojásokból kikelő fiatalok augusztus végére anyányiak lesznek és önállóan keresik meg táplálékukat.

Ritkán látható a Balatonnál ugyancsak késő ősszel és a tél elején a nyílfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus L.*). Csókánagyságú, csőre gyenge, az öreg tollazata vagy egészen barnászürke, vagy homloka, feje barnásfekete, begye fehérsárgás árnyalattal, testének felső része sötét barnászürke, farka és annak középső két hosszú tolla barnásfekete, csőre szarúszerű, csüdje élő állapotban kékes, a halál után azonban olajzöldbe hajló lesz. Lábuja, úszóhátyája feketék, szemei barnák. A tojó középső farktollai valamivel rövidebbek, mint a hímé. Téli tollzatban a test oldalain és a farkfedőkön hosszanti foltosítás látható.

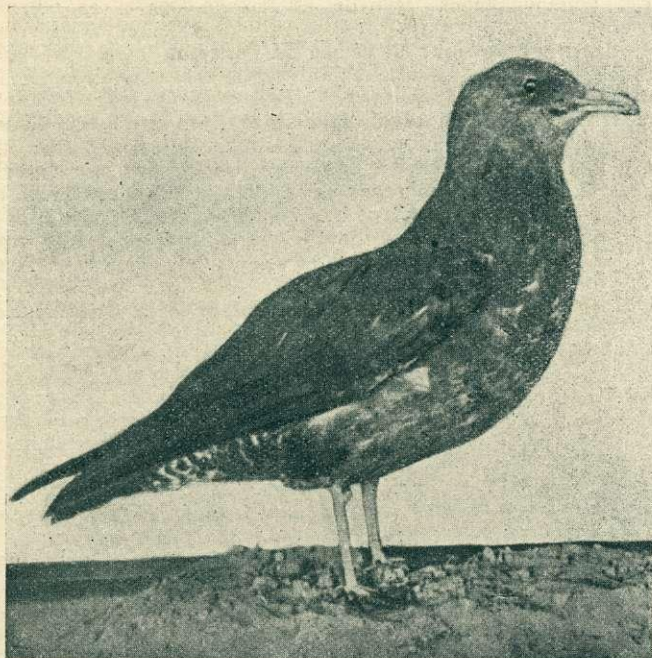
Az északi vidékeken tartózkodik és Schelland, Orkney szigeteken, Skandináviában, a Jeges-tenger partjain állandóan költ. Ősz végén, tél elején, a magas északról délebbre vonul s ilyenkor hazánk nagyobb vizeinél nem egyszer látható. A Kisbalaton

2. kép. a) Sarki búvár (*Colymbus arcticus L.*). b) Északi búvár (*Colymbus lumne Gun.*)

vörsi részén 1894-ben lelőtt és téli tollazatban levő hím látható a premontrei főgimnázium természetrajzi gyűjteményében.

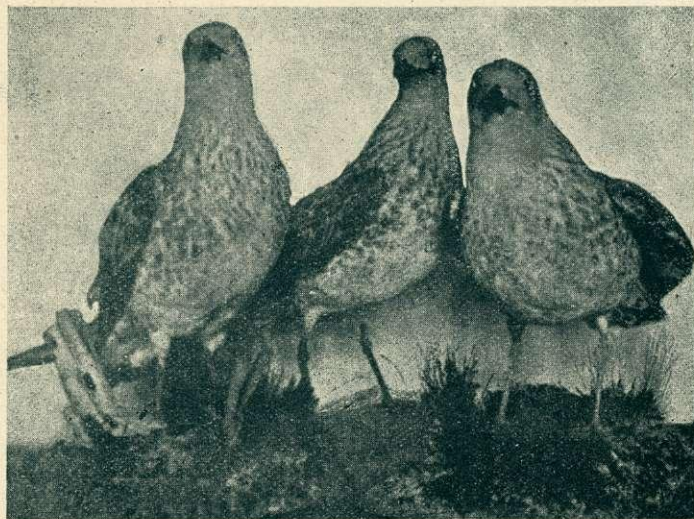
Ugyancsak késő ősszel és a tél elején jelenik meg nagyobb vizeink, folyóink környékén az ezüstös sirály (*Larus argentatus Brunn.*) is. Hollónagyságú, csőre erős és sárga, a fiatalok lába szürkés, az öregeké halvány testszínű. Az öregek szeme sárgás-

3. kép. Nyílfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus L.*)

fehér, míg a fiataloké barna. Télen azonban az öregek szeme is barna színű lesz. Az öregek háta és szárnya fekete, míg testük többi része fehér. A fej és a tarkó télen barnásszürkén foltos. A fiatalok alsó teste piszkosfehér barnásszürke foltokkal tarkítva, fejük és farkuk fehér, farkuk vége barnásfekete.

Az északi és a keleti tengerpartok mentén tartózkodik, ezenkívül az Atlanti-Oceán északi részén is költ, míg nálunk október végén, november és decemberben fordul elő. Ilyenkor nagyobb vizeink, tavaink és folyóink környékén nem egyszer látható. Halakkal és kisebb-nagyobb vízi rovarssággal él, kitűnően úszik

4. kép. Heringsirály (*Larus fuscus L.*)

és a legnagyobb ügyességgel repül. A balatoni múzeumban levő példányt Hídvégen (Zalamegye) 1910-ben lőtték.

Ugyancsak felkeresi késő ősszel és a tél elején a Balatont a heringsirály (*Larus fuscus L.*) is. Testnagyságra valamivel kisebb, mint az ezüst sirály. Az öregek háta sötétszürke, teste többi része fehér, csőre sárga s alsó kávájának szöglete vörös.

lábai sárgák, szemeik fehéressárgák. A fiatalok szürkésbarna hátúak, testük többi része fehér, fejük, nyakuk szürkés hosszanti foltokkal tarkított. Farkuk sötétbarna, végén keskeny fehér szegéssel, lábaik sárgák, csőrük töve szennyessárga, míg a csőr többi része szarúbarna, szemeik barnák.

Európa legészakibb részein, leginkább a Sarkkörön túl lakik ősszel, télen azonban a délibb tengerpartokra húzódik. Ilyen vonuláskor hazánkban, különösen nagyobb kiterjedésű tavaink és mocsaras vidékeink környékén évről-évre megjelenik. A Balaton környékén is nem egyszer előfordul s a balatoni múzeumban látható 3 drb-ot (l. 4. képet) 1901 november 29-én lőtték. A premontrei főgimnázium természetrajzi gyűjteményében levő példány lelőhelyét nem sikerült megtudnom.

Sokkal nyugodtabb rokonainál, lassan csapkodva repül s leginkább kisebb társaságban él, ámbar nem annyira társágkedvelő, mint fajrokonai. Leginkább hallal él, de megeszi a dögöt és a beteg, vagy fiatal madarokat is. Összeszededegeti ezenkívül a vízben levő és a vízparton található apróbb rovarokat, csigákat, kagylókat, férgekét és egyéb állatokat is. Fészket a vizenyős talajon különböző növényi részekből készíti s ebbe tojja le 3 földesszürke tojását. A tojásokat a szülők a legnagyobb gondnal felváltva ülik.

(Folytatása következik.)

Stromboli.

Írta: Kirner Dezső, a m. kir. keresk. múzeum palermói levelezője.

(Folytatás és vége.)

A társai várópontjától egészen a fenékig számított körülbelül 210 métert a leszálló elég gyorsan — félóra alatt — tette meg. Ezen a helyen majd vastag füst, majd láva és fehér gőztömegek tödultak ki (Általános tapasztalat, hogy a tűzhányók a téli és tavaszi hónapokban működnek a legerősebben.), de voltak néhány pernyi szünetek is, melyek között a mérnök a kútyuk mélyébe, körülbelül 30—40 méternyre belenézhetett és abban az erupciós anyagoktól össze-vissza roncslott, kilyukasztott és kimart vörös sziklákat látott.

A leszálláshoz az öt főnyílás körüljárása és az azokhoz közeledés nem csekély veszéllyel járt. A kráter fenekén a hamufelület alatt tüzes anyagokat rejtő mélyedések és örvények lappanganak; ha az ember lába az ilyen sülyesztöbe belemerülne, a hamun járkáló a tűzhányónak a lávatalaj alatt tátongó mélységeibe sülyedne le. A lappangó veszély ellen a mérnököt a kráter felületének hamutalaján tett tapasztalatai már jó előre vigyázatra intették, miért is nagyobb lávadarabokat gurított maga elé, melyek ott, ahol a hamutalaj alatt csakugyan üresség volt, mindjárt a mélységbe lesülyedve, eltűntek. Emellett lábával folyton tapogatózva, a legnagyobb óvatossággal haladt addig, míg a talaj szilárdságát ki nem próbálta.

Munkáját azzal kezdte, hogy a látát megmérte különböző pontokon, ami szintén nem volt csekély feladat, mert a talajból kiáramló hőség tűrhetlenné tette az egy helyen való hosszabb lehajolt állást. A magával hozott üvegcsövekben számtalan kisebb-nagyobb repedéseken kiszivárgó gázokat felfogta, amihez szintén nagy türelem és körültekintés kellett: a levegőmentes üvegcsövek egyik kihegyezett végét akkor kellett eltörnie, mikor azt már a repedésbe dugta, mire az ily módon nyílást kapott levegőmentes üvegcsöbe a gáz beletódult, de a műtét befejezéséig a repedésekből kiáramló 90—95 százalékos fok forróságú gázok érthetően nagy kinnal elviselhető hőséget árasztottak. Az azbeszt iszákba sokféle vegyi lerakódásokat és lávapéldányokat helyezett, ami a gyűjtésnek legérdekesebb helyén, az 1. sz. főkút kiüleledett szélén történt. Az egymást követő kitérések miatt az utóbbi igen veszélyes művelet volt.

Majd a kinemagépet gyorsan felállította és azt beigazította, az 1. sz. legnagyobb kút körüli tűneményeket megörökítette, azután a körülbelül 10—12 méter átmérőjű lyukhoz ment át s ennek jelenségeit lemozgófényképezte.

Majd a következő nyílást vette le, amely nem nyúlik le egyenesen a földre mint a többi négy, hanem a kráter falának sziklája alatt nyúlik; nyilván a föld alatti elemek a roppant tömör sziklatömeget nem bírván egyenes irányban áttörni, a szikla tövében lévő hamurétegből rézsutosan törtek ki s így ez a körülbelül 6 méter átmérőjű lyuk barlangszerű. Alakulásánál fogva kitérései nem merőlegesen felfelé, hanem haránt irányban zúdulnak.

A mérnök nagy szerencséjére, ennek a nyílásnak a kitérései akkor szüneteltek s így aránylag nyugodtan működhetett a barlang nyílása előtt, mert elképzelhető, milyen pokoli állapot lehet ott lent, mikor a barlang nyílásából roppant erővel kitérő elemek

a többi négy lyuk kitöréseire keresztüzet szórnak és a vulkánikus anyagok az egész feneket betöltik.

A barlangnyílástól a mérnök egy fordulóval a két kisebb, körülbelül 6—7 méter átmérőjű lyukakhoz ment s ott befejezte körüljárását. A sűrű kitörések iszonyú zaja és robaja, a falakon százsorosan visszhangozva, az azbesztsisak és a betömtött fülek dacára a mérnök egész szervezetét megrázták és földúlták, a füst, a levegőt betöltő hamu a kinemagép működését zavarták és akadályozták s végül a kráter fenekének sziklás, dombos, hol emelkedő, hol leereszkedő talajából, — melyen a legnagyobb óvatossággal kellett járnia, — az oldalfalakkól (a kráter feneké — nyílásának körülbelül 700—800 méter mélységéhez arányítva — szűk, körülbelül 100 méter) s a kútlyukakkól és tömés nélküli repedésekből kiáramló nagy hőség lassankint ránehezedett idegeire. Érezte, hogy legfőbb ideje, hogy ebből a földalatti világból visszameneküljön a felvilágba. Miután másfél órát töltött lent a kráter fenekén, amennyire a talaj akadályai és veszélyei megengedték, sietve igyekezett vissza.

Ez a körülbelül 210 méter magasságig való felmérés volt az egész útnak testileg legmegehőztetőbb része. A mérnök elég jó hegedős, de nem olyan bűvésze a zenének, hogy — mint Orfeusz az alvilágban — a sötétség szellemeit rábírhatta volna, hogy nagy légyggyé változtassák és így felrepülhessen az Isten szabad ege alá (még most is látom szegény jó Vizvárit, amint kicsi voltára is elég nagy csillogó zöld legyet jelenítve, tengerzöld, éktelen nagy szárnyaival zümmögve röpdösött az alvilágot ábrázoló színpadon s végre hatalmas lendítésekkel kiröpült a kulisszák mögött kezdődő felvilágba).

A mérnöknek testi és lelki erejére kellett magát bíznia, gyorsítva felfelé való igyekezetét, mert észrevette, hogy a lélegző készülék oxigénje elfogyott és a lélegzés a füsttel, porral és gázokkal telített üregben nehezzé vált. Az azbeszt védője alá is behatolt hamuporos, gázos levegő nemcsak bántotta látó és szagláló érzékeit, hanem szervezetét is bénítani kezdte.

A kráter lejtőjének a legalsóbb része nem oly meredek, mint az, ameddig a kötél ért, de másrészt az utóbbinak hiánya a felmásztást nehezítette, fászsztóbbá tette; gyakran kellett megállnia, hogy lihegését enyhítse és erősen lüktető szívverésének csillapítására, helyel-közzel le is ült, sőt ott, hol a hely megengedte, hosszában lehajolt, mert a kráter üregét betöltő gázok több centiméterig a talaj fölött ritkultabbak és nem zavarják annyira a lélegzést.

Könnyebbülten fohászkozott fel, midőn végre a még 150 méterrel fentebb várakozó társaitól mozdított kötelet meglátta. Új erőre kapva, erélyesebb igyekezettel bejárta a rövid távolságot és a kötelet maga körül övezve, jól megmarkolta és megadta a jelt a felhúzásra, a már idegesen várakozó társainak.

Csaknem két óra hosszát töltött már a mérnök a felmenetel nehéz küzdelmében, majd ellankadva, majd erejét újra összeszedve, míg végre a fent még elég messze a kötelet nagy buzgósággal felhuzogató társaival már taglejtésekkel is érintkezhetett. Társai a várakozás egész ideje alatt, társuk sorsának bizonytalanságától gyötörve, a füsttől és a mérgező gázoktól romlott levegőben szintén sokat szenvedve, nyomott kedélyhangulatban voltak, de mihelyt meglátták a felfelé igyekvőt, kiabálásokkal és a kötélnél még nagyobb felrángatásával biztatták és nagy kurjantásokba és „evviva” kiáltásokba törtek ki, mikor a hamutól és piszoktól színtel változtatott azbeszt vértzetbe burkolt mérnök, kinek hangját a fáradtság, a hamu torkába fojtotta, végre zihálva és bódultan hozzájuk ért és előtűnik a földre rogyott. A mérnök az erőltetéstől és valószínűen a gázok mérgező hatásától tudóvérzést kapott s az később is többször ismétlődött.

A Stromboli kutatói tehát kitűzött céljukat minden nehézség ellenére elérték s még csak a tűzhányó felületének alaposabb megvizsgálására fordítva két napot, ami főképp a vulkánológia és a vegyészet terén szerzett érdekes tapasztalatokat és anyagokat, mert a kitörések a kénes és klórsavas gázokon kívül még sok más természetű ásványokat hoznak a felszínre, köztük egy csillogó fekete kristályt (Augite), a szürkészöldbe játszó mironyt (Arsenico), a szakemberektől Olivinnek nevezett zöldessárga ásványt, a mágnésvaskövet, az Anorthitet, a sphäerolith, gölyőalakú mikroszkopikus kis ásványrészecskéket, mely a kiröpített kövekben nagy mennyiségben fordul elő, sugarakból és rostokból áll, melyek az ásvány központja körül csoportosulnak. Azután vállalatuk küzdélmes színterétől érzékenyen elbűcsúzva, lávakunyhó tanyájukat kiürítve, a legrövidebb úton a Rina Grande lávaomlón lementek San Vincenzóba, honnan a legközelebbi alkalommal Lipárin át Milazzóba hajózva, visszatértek Palermóba.

A Stromboli kutatói Palermóba visszaérkezvén, a mérnök saját kis laboratóriuma nem lévén eléggé berendezve a hosszadalmas fejlesztő munkára, elvitte a mozgófénykép negatívját egy francia cég milánói gyárába, ahol azonban oly

felületesen és oly csekély szaktudással jártak el, hogy a mérnök kénytelen volt a munkát úgyszólván sajátkezűleg elvégezni. Az így elkészült első másolatot Párisba vitte, hol több kiadó cég érdeklődött már a film iránt. A filmnek bemutatása, szakértő megvizsgálása, az elhelyezésére szükséges tárgyalások, összejövetelek, a szerződési feltételek megvitatása stb., kerek két hónapot vettek igénybe és sokféle ügyvel és bajjal jártak. Több ízben szakértők előtt vetítéseket kellett eszközölnie; az erre a célra kibérelt Cirque de Paris-ban meghívott vulkánológusok és geológusok is vettek részt a bemutatáson.

Mindez főleg azért történt, mert az érdeklődő szakkörök nagy bizalmatlanságot tápláltak az ilyen természetű filmek iránt, mivel néhány hó előtt a filmkiadókat és a közönséget egy angol szélhámós megcsalta. Ez a család angol egy nagy apparátussal és jelentékeny költséggel előállított filmet bocsátott ki, mely az angolnak a különben nem működő Vezuv kráterébe való leszállását ábrázolta. A film be is járta Európa nagyobb városainak mozgófénykép színpadait s csak azután jöttek rá a dolog iránt különösen érdeklődő és a film keletkezése után járó szakemberek, hogy a furfangos angol a felvételt a francia nyugati tengerparton lévő „Falaises d'Étretat” sziklák homokos lejtőjén csinálta, hol a film sikeres előállításá érdekében a leleményes anglusnak nagy színpadi jelenéseket kellett rendeznie, de a saját bőre semmiféle veszélynek nem volt kitéve!

Emiatt az előzmény miatt a párisi szakkörök a Strombolinak valóságos filmjét is bizalmatlanul fogadták, azt alapos, tudományos vizsgálatnak vetették alá s csak azután ismerték el annak hamisítatlan voltát; a különféle szakok tudósai megegyeztek abban, hogy a mérnök csakugyan lent járt a Stromboli üregének fenekén s ott készítette el a felvételt.

Erre a mérnök szerződést kötött egy céggel, mely kötelezte magát a filmnek Európában és Amerikában való kiadására s a kiadás megkezdését a szükséges előkészületekre való tekintettel 1914. szeptember 2-ára szabta meg. A kibocsátás jogát csak Magyarországra nézve tartotta fenn magának a mérnök, hol ő azt személyesen akarta bemutatni.

Elutazása előtt még a párisi földrajzi intézetben és a Sorbonneban szaktanárok előtt számolt be a mérnök az expedícióról s a Monakói herceg Oceanográfiai intézetében is volt célba véve egy felolvasás, de ezt közbejött akadályok miatt későbbre halasztották.

Erre azután a mérnök visszatért Palermóba, azzal a megnyugtató tudattal, hogy jól végezte el a dolgot, de mikor már a szerződés végrehajtásának ideje közeledett — július hóban — az európai politikai látóhatáron hirtelen fekete felhők tornyosultak fel, melyekből csakhamar a még mindig dúló háború vészese vihára tört ki s melynek forgatagába került a Stromboli viszontagságos filmje is.

A magyar mérnök a jogait biztosító szerződést a francia kereskedelmi jogi törvényeknek megfelelően gondosan szerkesztve, a zsebében őrizte ugyan, de a francia kormány kivételes intézkedése megakadályozta minden összeköttetést a saját és az országával háborúba került középeurópai hatalmak alattvalói között, megtiltva a folyamatban levő ügyek lebonyolítását is.

A háborúból fejlődött viszonyok különben sem ajánlották a Stromboli filmjének kibocsátását s az a párisi cég főnöke íróasztalának fiókjában rekedt, hol remélhetően őrizetben marad mindaddig, míg a béke ismét rendes állapotokat nem fog teremteni, ha ugyan addig a polgári életbe is mindig mélyebben belemarkoló vészese fürgeteg onnan azt is ki nem fújja.

Azért mondtuk eleintén, hogy a Stromboli kutatásnak vállalatát rossz csillag kísérte. A sirokkó fakó, sápadt csillagának nyomán a háború véres üstököse jött s ez magával vitte a nápolyi vulkánológiai tudóst, ki a tűzhányon gyűjtött tapasztalatairól szakmunka írásába fogott; elvitte a palermói egyetemi vegyész is, ki szintén az összegyűjtött anyag feldolgozását vette célba. Rosszabb sorsra jutott a magyar mérnök, akit a háború Palermóban meglepve, az olasz kormány Szardíniába internálta. Ide elhozatta a Stromboli felvételeire használt gépet s ezzel és egy jó kis Kodak fényképezővel internáltsága helyén, a sziget belsejében elbújt Aritzo hegyi vidékén időöltést és némi keresetet is szerzett, mert a szigetbeli hatóságok a napszámos szükségleteinek is szűken megfelelő pénzbeli kárpótlást adva, teljesen az internáltakra hagyták azt, hogy miképpen oldják meg a megélhetés problémáját, mely ilyen félreeső helyen s azokban a rendkívüli viszonyokban, melyekbe az internáltak kerültek, még nehezebb volt, mint másutt.

Egyszerre egészen váratlanul a prefektusi hatóság, minden megokolás nélkül elmozdította Aritzóból s vele együtt valamennyi internáltat, kb. harmincat, kik közül kb. kétharmada a sziget lapályos vidékein szerzett láz betegségből lábadozók voltak, szeptemberig tartotta a sziget szélrózsájának minden irányába. A mér-

nőköt egy még félreesőbb, lázfertőzött helyre küldték, hol rövid időre megérkezése után a csendőrpáncsnok a prefektura sürgőnyi rendelkezése a mérnök mindakét gépjét elkobozta.

A Stromboli kutatói viszontagságos vállalatának utolsó fejleménye tehát — egyelőre legalább — az, hogy nem csupán annak filmje, hanem a létrehozására szolgáló gép is belesodrót a háború örvényébe.

Erről a világ legnyugtalanabb tűzhányójáról, melynek tengerét a viláfgorgalmat közvetítő hajók legnagyobb része átszeli, még azt a különöséget kell megjegyeznünk, hogy tudtunkkal nem létezik arról irodalmi munka, mely azt behatóbban ismerteti; az olasz szemlék és hírlapok is csak röviden és ritkán írtak róla s az egyedüli, ki Stromboli szigetével, de nem a tűzhányó működésének jelenségeivel behatóbban foglalkozott, a baleári szigeten Malorcán teljes visszavonultságban élő Leopold Salvator osztrák főherceg volt, ki a Középtenger nagyobb nyolc szigetéről — mindegyiknek egy-egy kötetet szánva — nyolc nagykötetes munkát írt, melyek egyike a sziget külső életének leírásával foglalkozik.

De a főherceg, ki tudvalevőleg szigorúan elzárkózó, általánosan különcködő természetűnek ítélt ember, nem engedte meg, hogy munkája a könyvpiacra jusson, csak nagyon kevés példányból álló illusztrált diszkiadást rendezett s azt kiváló személyeknek és néhány könyvtárnak juttatta, úgyhogy a becses művet a nagyközönség nem ismeri.

A Stromboli tűzhányót tehát a világ nem ismeri behatóbban, ellentétben a tőle délre kiemelkedő ellenlábásával az Etna óriással, mellyel a legrégebb idők óta egészen mostanáig a legnagyobb klasszikus költők, történészek és szakírók foglalkoztak s melyről egész irodalom van; a Strombolitól északra, a nápolyi öböl háttérében kiemelkedő Vezúv is a délurópai művelődés legrégebb korszakától a legújabbig az irodalom minden ágát vonzotta s értékes művek létrehozására bírta még a magyar irodalomban is, melynek eszmeköre pedig nagyon távol esik a déli népek gondolatvilágától; előfordul: Petőfi a természetből vett merész hasonlatok mestere mondatja az „Apostol”-ban a kastély úrialeányával az elűzött és búcsúzó Szilveszterhez:

„Ki kell ezt mondanom,
Hogy ki ne vesse lelkeket belőlem,
Mint a Vezúv a lángoló követ,
Szeretlek és tied nem lehetek.”

s még más kisebb-nagyobb költeményeiben is gyűl meg Petőfi képzelete a klasszikus tűzhányó felidézésein; még inkább mint a sokkal hatalmasabb és félelmesebb szicíliai kollégáját az Etnát a szinpad is sokszor megjelenítette s ennek legújabb fejleménye a mozgófényképezés vetítő függönyére varázsolta a Vezúv jelenségeit; az annak romboló elemeitől gyakran megrendülő felületén és környékén sürgölődő, sokszor hirtelen elpusztuló életet.

A Vezúv kráterének üregébe több turista és szakember szállt le, de akkor, mikor a tűzhányó működése szünetelt; többek közt a Vezúv nyílásától nem messze álló megfigyelő telep tudós igazgatója Malladre professzor, ki a Vezúv kutatói között a legnagyobb tekintély. A Vezúvba való leszállás a tűzhányó szünetelése idejében a lejtő meredekségénél fogva fáradságos, de nem veszélyes.

A Vezúv utolsó kitörése után egy évvel Malladre professzor Perret amerikai vulkanológus kíséretében leszállt a Vezúv kráterébe, hogy megfigyelje az öt hónapig csaknem folyton tartott lávaömléseket és a kitörés után alakult topografiát. Három vezetővel kísérvé, augusztus 2-án este 5 óra felé szálltak le és egész éjjel a kráterben maradván, másnap délelőtti 10 óra felé jöttek ki. A kutatók sok tudományos műszert és segédeszközt vittek le a magashőmérsékletek sokféle megfigyelésére, a mérésekre és gázok és más vulkánikus anyagok gyűjtésére. A kráter fenekén a kitöréstől keletkezett körülbelül 80 méter magas kis dombon, melynek kívülről három csaknem egyvonalban levő nyílása van, ásatásokat eszközölve, abból maró, sárgavöröses füstgomolyok és fehér izzó tüzkévek törtek ki magasra, ezek éjjel a kráter magas falait fehérvörös világítással töltötték be és a nagy mélységnek fantasztikus, félelmes színt kölcsönöztek. A kitörés fő dombjától nem messzire egy másik támadt, mely most teljes nyugalomban van, de előbb teljes tizenkét hónapig nagy kitöréseknek és lávaömléseknek volt színhelye.

A teli hold a tűzhányó többör peremejét körüljárta, este tíz órától egész hajnali 3 óráig s éppen a teli hold összeesése a holdnak földközelségével az ellenkező egyenlő értékű nap és hold elhajlások kíséretében (mely körülmények mind együttvéve kedvezőek a föld dagályos duzzadására) volt az, ami a kutatókat arra bírta, hogy a többörbe való leszállásukra az augusztus 2-ától 3-ára eső éjjelt válasszák. Csakugyan ebben az időszakban a többör vulkanikus tevékenysége nagyobb volt, mint az előző napokon, amennyiben egyrészt a füst bővebben áramlott ki s a lángoszlopok magasabbra emelkedtek, másrészt fehér izzó

anyag is vetődött ki, ami az előző hetekben már szünetelt. Feljegyzésre méltó az a tény, hogy a lávák rendkívüli bősége, mely a kitörések főkéjéből kiömlött, mind vulkanológiai kifejezés szerint pahochoeák, vagyis egysíkos felületűek s a lávakötegek bámulatos példányai fölötté bőséges üveges erekkel, míg a második kitörési kúpocskái mind vulkanológiai kifejezés szerint a—a-lávák, azaz töredékes, szakadékos felületűek. Ez a tény ellentmond e szakkörökben eddig uralkodott nézetnek, hogy az interkraterikus lávák mindig az első típusból valók és a második típus csak a nagy és gyors oldalkitörésekben fordul elő. A kutatók tanyájukat az április hóban kitódult lávaömléseken ütötték fel, melynek felületi hőmérséke még mindig 40 fok Celsius volt s a hasadékokba öntött víz gyorsan habarodott és elpárologott. A többör tetjedelmes alapzatán most három sora a kúpocskákknak létezik, melyek a főkúpocskából sugárzanak ki és melyek a 10—15 méter mély völgyekből elválasztott utolsó lávaömlésekből támadtak. Bámulatos jelenségei az emelkedéseknek, a hasadékoknak és az elváltozásoknak voltak észlelhetők és lefényképezhetők a többör alap északkeleti szögében, hol az aranysárga színű lávák áttört fátyolszerű csapadékokat, arabeszkszerű függönyöket, stalattit tömböket és páratlanul finom, de rendkívül törékeny csipkéket és himzéseket képeznek. Azonban a Vulkán éppen nem kedvezett a tudós látogatóknak, mert a maró gázok túltengése a cseppfolyó klórok bősége, mely a levegőt homályossá teszi, nem engedte meg úgy, mint a Stromboliba leszállt magyar mérnöknek, kinek vállalta e tekintetben szerencsésebb volt, a kinemagóg használatát.

Tavas.

Írta: Zoltán Vilmos.

Van-e szebb, lélekemelőbb, ragyogóbb évszak, mint a tavasz, az ébredés, az ifjúság, a gazdag gyümölcscsel biztató virágzás korszaka? A téli álom idejére elraktározott s azóta is folyton gyarapodó titkos természeti erők a Nap éltető melegének első langy leheletével megkezdik rügy- és bimbófakasztó munkájukat, a bokrok és fák lomb- és virágdíszít őltenek, a mező virágba borul, a rovarélet ébredését követőleg a ligeteket felveri a visszartér énekes madarak dala s az egész vonalon megindul a természet produktív munkája, melynek célja az őszi dús termés s ennek révén a szaporodás, a terjedés, a gyarapodás és jólét. Van-e a sors kiszámíthatatlan és kegyetlen szeszélyéből tehetetlenségre kártható töllel sújtott nemzetek életében is gyümölcscsel biztató tavaszi ébredés?

A tavasz kezdetét a csillagászat március 21-ére teszi, de a szerves élet ébredése jóval korábban kezdődik és sem az állat-, sem a növényvilág nem köti magát e határidőhöz. Enyhe teleken már karácsony körül kivirágzik a magyar erdők legelső virága, a fekete hunyor (*Helleborus niger*) és a jövevény *Eranthis* hiemalis, február végén pedig a lankás hegyoldalok aranyszíni hótakaróját áttöri a hóvirág (*Galanthus nivalis*) fehér harangja. Márciusban, hacsak nem abnormis a fagy, a hegyi erdőkben már seregesen virágzik a zöld hunyor (*Helleborus viridis*), a leánykörtörcsin (*Anemone pulsatilla*), a májfű (*Anemone hepatica*), a törpe nőszirm (*Iris pumilla*) és az illatos ibolya (*Viola odorata*), a sík mezőn a sárma (*Gagea lutea*), az arnyós madártej (*Ornithogalum umbellatum*) és az árvacsalán (*Lamium maculatum*), a síkföldi erdőkben a szép kékvirágú csillagliliom (*Scylla bifolia*), a mocsaras réteken a gólyahír (*Galtha palustris*), kertekben a Japánból származó, sárgavirágú forzitia-bokor (*Forsythia viridissima*), patakok és folyók mentén a fűzbarka.

E virágok fakadásával lépést tart a rovarvilág ébredése s már márciusban méhek, darazsak, dongók és legyek százai rajongják körül a virágokat, míg a földön és fatörzseken a keményhátú bogarak raja nyüzsög. Hogy a rovarvilág ébredése mily szoros összefüggésben van énekes madaraink visszavándorlásának idejével, az kitűnik abból, hogy ekkor még lombtalan ligeteink és erdeink már márciusban kezdenek benépesülni, lassanként visszatérő vándormadarainkkal. Eltekintve az azelőtt vándorló fekete rigótlól (*Turdus merula*), mely azonban mintegy harminc év óta nálunk telet, télen át behúzódik a városok parkjaiba és kertjeibe s kora tavasszal visszamegy az erdőbe, költöző madaraink közül megérkezésük sorrendjében a következők térnek vissza már márciusban: mezei pacsirta (*Alauda arvensis*), erdei pacsirta (*Alauda arborea*), seregély (*Sturnus vulgaris*), sordély (*Emberiza calandra*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), barázdabillegető (*Motacilla alba*), zöldike (*Chloris chloris*), nádi

sármány (*Emberiza schoeniclus*), énekes rigó (*Turdus musicus*), örvös vadgalamb (*Columba palumbus*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és a házi rozsdafarkú (*Ruticilla tilius*).

Áprilisban megindul az erdő lombfáinak és cserjéinek kiöldülése, mely a hónap végéig be is fejeződik. Az erdő altalaját egyre sűrűbben tarkítják a dudvaszerű növények virágai, a campanulák, ranunculusok, salviák, sőt a hónap végén már a gyűszűvirág (*Digitalis purpurea*) és sisakvirág (*Aconitum napellus*) is virágzik. A rétek színes virágszőnyegét az *Iris pseudoacorus* és *Iris sibirica* tarkítja, a kertekben virágba borul az orgonabokor. Az erdőben egyre hangosabb, változatosabb lesz a madárdal, az énekes madarak tömeges visszatérése fokozódik, még pedig a következő sorrendben: sárga billegető (*Motacilla flava*), füstifecske (*Hirundo rustica*), hantmadár (*Saxicola oenanthe*), kerti rozsdafarkú (*Ruticilla phoenicurus*), búbos banka (*Upupa epops*), fitisz fűzike (*Phylloscopus trochilus*), molnárfejske (*Chelidonaria urbica*), nyaktekeres (*Jynx torquilla*), kakuk (*Cuculus canorus*), parti fecske (*Clivicola riparia*), korpos légykapó (*Muscicapa atricapilla*), barátka poszáta (*Sylvia atricapilla*), nádi rigó (*Acrocephalus arundinaceus*), gerle (*Turtur turtur*), mezei poszáta (*Sylvia sylvia*), kis fülemile (*Luscinia luscinia*), csalogány (*Luscinia philomela* Bechst.), kövi rigó (*Monticola saxatilis*), aranymálingó (*Oriolus oriolus*), sarlós fecske (*Micropus apus*) és végül, pont a hónap végén megérkezik réteink és vetéseink vidám dalosa, a fűrj (*Coturnix coturnix*).

Május havának a természet újjáélesztése nagy művében már csak a kiegészítés, a végső simítás feladata jutott. A dűslombú erdő már hangos a kakuk, a csalogány és sok más ezer énekes dalától, erdőn, mezőn nyüzsgő és orgiákat ül a növényi és állati élet: küszöbön a nyár. A költöző madarak közül már csak kevés hiányzik; ezek érkezésének még a napját is pontosan megállapította a szép és tanulságos madártudomány. Május 1-én érkezik a kis őrgébics (*Lanius minor*), 2-án a rovarok kegyetlen hóhérja, a töviszúró gébics (*Lanius collurio*) és a berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis* Wolf.), 4-én a vörösféjű gébics (*Lanius senator*) s végül 6-án utolsónak az énekes nádi poszáta (*Acrocephalus palustris* Bechst.). A létszám immár teljes úgy a növény-, mint a madárvilágban, a tavasz hiánytalanul együtt van.

Az „A Természet” 1920-iki évfolyamában a trianoni béke természetellenes erőszakoskodásairól írva, e sorok írója megkockáztatta azt az állítást, hogy hiába a győztesek minden erőszaka, a természet törvényei ellen szétdarabolt Magyarországot a természet örök erői előbb, vagy utóbb, de kérelhetetlen bizonyossággal ismét össze fogják forrasztani. Ez a meggyőződésből fakadó jóslat mintha kezdene beteljesülni. Pécs és Baja immár visszajött hozzánk, visszajött Sopron is és egy sereg község Sopron körül és a zalai jugoszláv határon, még pedig úgyszólván magától. Háttha majd változott körülmények közt akarhatjuk és akarjuk, hogy visszajöjjön a többi is valamennyi!

Úgy sejtjük, hogy a magyar nemzet tavasza már megkezdődött. Adja a magyarok istene, hogy munkás nyár és gyümölcsérlelő gazdag ősz lépjen nyomába!

A kuvik (*Glaucidium noctuum* Retz.) fogságban.

1917. március 15.-én kuvikot seréteztem meg esti lesen. Sebesülése gyenge volt s így, habár öreg példány volt, megtartottam. Mivel úgy gondolkodtam, hogy hangja, viselkedése, szákmányának megszerzése és elköltése sokkal fesztelenebb, természetesebb módon nyilvánul meg, ha nem kalitkába, hanem tágas helyiségbe zárom, szobám és kis előszobám lett a lakása.

Az első napokat kályhám mögött gubbasztva, csendes mozdulatlanágban töltötte, Már 18-án azonban körülropdöste a szobát és kiválasztotta kedvenc helyeit, ami nappal a cserép-kályha mögötti homályos odúban, lámpagyújtáskor a kályha tetején volt, ahonnan kimondhatatlan érdeklődéssel figyelte minden este az égő lámpát s míg az égett, sehová nem mozdult. Éjjeli pihenőhelye ágyam fejpárkányán volt.

Húsdarabokat tettem mellé, de nem nyúlt hozzá. 23.-án, fogsága 8-ik napján húsdarabokat dorzsoltem csőréhez, de nem vette el. De ha kifésztett csőre közé tettem, akkor két-háromszor

mégforgatta szájában és lenyelte. 24.-én ugyanígy tettem. 25.-én szürkületkor az ablakközbe zárt élő egérhez tettem. Nem nyúlt hozzá, habár egész reggelig együtt hagytam őket. 26.-án egérkalitkába tettem, ahol 10 darab egér volt. Egy ideig nyugodtan gubbasztott az egerek között, de mikor egy egér melléje szaladt, karmaival megragadta, agyonszorította, fejét 4—5 harapással összetörte, vagdalta, fejénél fogva szájába vette és nagy erőlködések között lenyelte. Nagyon ritkán csipte le az egerek fejét, hanem csak összetörte. Darabokra csak akkor vágta, ha pocokot adtam neki. Kivételt a madarak képeztek. A verebet is előbb karmai szorításával igyekezett megölni s néha közben pihent is és újból nekiállt szorongatni. Csak a sikertelen szorongatási kísérletek után roppantotta össze csőrével a veréb koponyáját és darabokat tépve belőle, leginkább csak a mellehúsát fogyasztotta el. A szárnyakat mindig meghagyta, de ha éhes volt, a combokat a lábakkal együtt fellakmározta. Verébre azonban csak akkor fanyalodott, ha két-három napig nem ehetett. De ha ugyanakkor döglött egeret és élő verebet dobtam mellé, nem a verébre vadászott, hanem az egeret fogyasztotta el, futni hagyván a verebet, habár két-három napi koplalás után két-három egeret is megevett és így az egy egérből álló lakoma után még elfogyott volna a veréb is. Még sem bántotta. Az azonban soha elő nem fordult, hogy jóllakottan, vagy éhesen is — ha ugyanakkor egérhez juthatott — verébhez nyúlt volna. Ez is bizonyítéka lehet annak, hogy a kuvik éhesen is csak más táplálék hiányában fog apróbb madarakat.

Szobámban járhatott, röpködhetett és így mozdulatai szabadabbak, természetesebbek voltak, mintha kalitkában tartottam volna. Azt a kis vesződséget, amivel élelmezése és a szobának utána tisztogatása járt, bőven meghálálta azokkal az apró örömekkel, amiket komikus mozgásaival, totyogós sétáival, minden szokatlan iránti erős érdeklődésével, kezességével és érdekes vadászataival szerzett.

Mikor már kéthetes fogoly lehetett, már nem ablakba zárva, vagy kalitban ettettem, hanem egy-két egeret eleresztettem a szobában és zavartam, hogy folyton szaladgáljanak. Tsui — így neveztem — a kályha tetejéről hol annyira lelapulva, hogy majdnem hasalt, hol egyenesre felmerekedve figyelte a szaladgáló egereket, engem figyelembe sem véve, mígnem zajtalan, ügyes repüléssel lelibbent a kályha mögé anélkül, hogy csak szárnya hegye is érintette volna a falat, habár szobám az ablakra tűző naptól teljesen világos volt. Komikus guggolásait, bókogatásait — amint lelapulásának és kiegyenesedésének sorozatát neveztem — mindaddig cselekedte, míg az egér közelébe nem jutott. De mindig bókolt, ha valami szokatlant figyelt, mozgást látott, szokatlan zajt hallott. A legcsekélyebb neszre már odafigyelt és ha a zaj nem ismétlődött anélkül, hogy annak okozóját látta volna, bókolt abba az irányba. Ha a nesz el is maradt, — amit rendszeren én okoztam, — még félóra mulva is figyelt abba az irányba, ahonnan hallotta.

Mikor az egér már két-háromszor elszaladt búvóhelye mellett, nesztelen, totyogós pár lépésével annyira előre haladt, hogy az egérnek — ha megint arra fut — közvetlen mellette kellett elszaladnia. Szóval lesből vadászott. Tsui mozdulatlanul várt s ha az áldozat arra közelgett, a legcsekélyebbet sem árulta el, hogy figyel. Ha az egér előbbi útján haladva mellé ért, gyorsan rászaladt. Nem ugrott, hanem két-három lépéssel rászaladt, előbb egyik, majd másik lába karmaival megragadta és megölte a már előbb leírt módon. Naponta két, sőt néha három egeret is elfogyasztott, kivált ha éhes volt. De két egér volt a rendszeres eledele. Később már egész nyugodtan szabadon eresztettem szobámban 1—2 egeret, mert tudtam, hogy Tsui végez velük.

Egyetlen egy ízben figyeltem csak meg, hogy Tsui nem rászaladva, hanem rárepülve fogta el az egeret. Egy este félig lecsavartam a lámpát és ágyraheveredve figyeltem kuvikomat. Az egyik egér többször végig szaladt a szobán és mindig az

egyik sarokban bújt meg. Baglyom egy ideig hol letapulva, hol kiegyenesedve figyelte a kályha tetején, míg egyszer nesztelen repüléssel szinte rádobta magát és karmaival megragadta. A szűk helyen, közvetlen a sarokban olyan ügyesen szállt le az egérré anélkül, hogy szárnya hegye is érintette volna a falat, hogy ügyességét csak csodálni tudtam.

Míg szobámban világos éjszakákon halvány világosság derengett, Tsui mindig vadászott; szekrénytetőre, székekre, asztalra szállt anélkül, hogy valamit levert volna. De ha az éjszaka nagyon sötét volt, vagy az ablaktáblákat behajtottam, Tsui röpködése közben mindig levert valami apróságot s ha éjfél tájban végre nyugvóhelyére, ágyam fejpárkányára akart szállani, többször megtörtént, hogy vagy a falnak repült, vagy arcomra szállt. Sötétben nemhogy vadászni tudott volna, de még tájékozódni sem tudott általa jól ismert szobámban.

Éjszakáinkint, néha egy órán keresztül, percenkint 10–12-szer ismételte tu-hú, tu-hú szólását. Párzás idején, mikor hangos volt az éjszaka lakásom melletti istálló, pajták tetején lármázó kuvikoktól, tsúi, ssui hangokat hallatott. Ezzel a hanggal vélem megmagyarázni Szemere László úr által említett surló népies elnevezését, ahogy Csikban nevezik a kuvikot.

Megtörtént, hogy oroszom hanyagsága miatt a nyitvamaradt ajtón madaram kirepült és az útjelző oszlopra szállt, ahol a sok apró madár haragos csipogással röpködte körül. Felémentem, nevén szólítottam és Tsui nyugodtan tűrte, hogy megfogjam. Mégis egy ilyen kalandozásakor veszett el június 20-án.

Március 15-től június 20-ig, 97 napos fogsága alatt a következő mennyiségű ételmezt fogyasztotta el:

3 verebet, 5 pockot, 173 egeret, cickányt, összesen 181 darabot.

Ez a fogságban elfogyasztott mennyiség, ha nem is adhatja pontos bizonyítását annak, hogy a kuvik szabadon mit és mennyit fogyaszt el, mégis hozzávetőlegesen tekintélyes mennyiség lehet az általa elfogyasztott káros kis rágcsálók száma.

Hogy a kuvik milyen merész és erőszakos nála sokkal nagyobb és erősebb baglyokkal szemben, azt akkor tapasztaltam, mikor már két hete repülő öt erdei fülesbaglyot tettem hozzá a szobába. Ha ülőhelye közelébe repült egy füles, a kuvik rögtön elzavarta. A fülesbaglyok rendszeren az ablak keresztvasain szoktak üldögelni. Ha kuvikomnak kedve kerekedett az ablakhoz menni, valamennyi füles elröppent onnan, ismervé rosszindulatát.

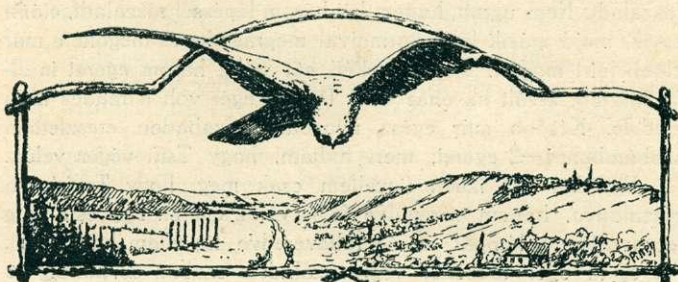
Egyszer tapasztaltam, hogy vízhez nyúlt volna. Egy délután a mosdón lévő tába szállt, amiben két ujjnyi víz volt, beleugrott, szárnyait szétterpesztve mellét bemártogatta, s onnan kiszállva, jó darabig rázta magáról a vizet.

Júliusban is fogtam egy kuvikot és kalitkába zártam. Pár hét múlva hozzázártam egy vízbe csapódott, elgyengült kuvikot. Harmadnap reggel a gyenge példányt dögölvé, mellét összetépve, a kalitkát tollaival teleszórva találtam. Valószínű, hogy a gyengébb éjjel kimult és éhségét csillapítani az élvemaradt kikezdte.

Azt tapasztaltam, hogy kedvessége, ügyessége és ápolójával szemben tanusított barátságossága mellett idegenhez haragos, míg testvérei, sőt nagyobb baglyokkal szemben is basáskodó, kiállhatatlan természetű volt. Mégis bármikor szívesen tartanék fogságban kuvikot, mert nagyon sok derült órát szereztek már nekem fogoly kuvikjaim.

Dég, Veszprémmegye.

Bessenyei István.

A kócsagvédelem céljára a Madártani Intézetnek Kolosváry Gábor (Újszeged) 500 koronát adományozott. A lelkes adakozónak ezúton is hálás köszönet.

Előfizetőinknek.

Előfizetőinket kérjük szíveskedjenek a hátralékos előfizetési díjukat a lapunk kiadóhivatala címére mielőbb megküldeni, nehogy kénytelenek legyünk az „A Természet” elküldését megszüntetni. Lelkes olvasótáborunkat pedig arra kérjük, hogy előfizetők gyűjtésével támogassák lapunk terjesztését. Keveset kérünk, csupán egy előfizetőt szerezzen minden olvasónk.

Hazafias üdvözlettel

A szerkesztőség.

A kétsoros apróhirdetés egyszeri megjelenése 50 korona

Természettudományi Közöny. Szerkeszti: *Ilosvay Lajos* közreműködésével *Gorka Sándor*. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII., Eszterházy-u. 16.

Magyar Nép. Képes hetilap. Politikai, gazdasági és szépirodalmi újság. Megjelen minden vasárnap. Szerkeszti *Rákossy Gyula*. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 30.

Turistaság és Alpinizmus. Szerkeszti: *Komarnicki Gyula dr.* és *Vigyázó János dr.* Előfizetési díj egyévre 300 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest II., Hunyadi János-u. 8., II. em. 6.

Halászat. Szerkeszti *Répassy Miklós*. Szerkesztőség: Budapest, Földmív. minisztérium (V., Országház-tér 11. II. em.)

Budapesti Aquarium és Terrarium Egyesület magyar természetbarátok társasága 1922. IV. 26.; V. 10., 24.; VI. 7., 21.; VII. 5., 19.; VIII. 2., 16., 30.; IX. 13., 27.; X. 11., 25.; XI. 8., 22.; XII. 6., 20. tartja meg összejövetelét a *Schmidhofer-féle* vendéglő (II., Fő-u. 8.) külön termében.

Állatbarátok lépjenek be az *Állatvédő egyesületbe*, Budapest IX., Ernő-u. 13.

Magyar komondor- és kuvasztenyésztés érdekében kérjük hazai tenyésztőinket, adományozzanak az állatkerti állomány vérfrissítése miatt néhány fajta tiszta magyar juhászkutyát állatkertünknek.

Magyar juhászkutyáit nevezze be a pünkösdi ebkiállításra.

Kutyaidomítást gazdasági és önvédelmi célokra elvállal *Félix Endre*, Zebegény (Hontmegye).

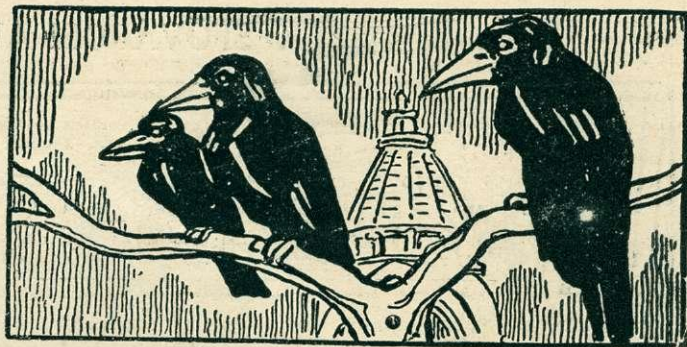
Dobermann pincser 6 hónapos, kan, eladó *Schmidt Mihály*, Moson, Ostermeyer-u. 323. címen.

„**Czobor**” német juhászeb kennel. Tulajdonos: *Klein Jákó*—Budapest VII., Czobor-utca 3. Telefon: József 96—11. Törzskönyvezett pedigrees kölykök kaphatók.

„**Rókvár**” vadászfoxterrier telepen (*Bárdos Iván*, Kalocsa) állandóan kaphatók pedigrés foxterrierek.

□□□□ A kiadásért felelős: RAITSITS EMIL □□□□

MI. UJSÁG AZ. ÁLLAT- KERTBEN?

BUDAPEST FŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

Budapest, 1922.

IX. évfolyam. 7—8. szám.

Április 1—15.

KIADJA: BUDAPEST FŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE

Az állat- és növénykert igazgatóságának
közreműködésével szerkeszti:
RAITSITS EMIL

Megjelen mint az „A TERMÉSZET”
:o: :o: :o: melléklapja :o: :o: :o:

Az állatszeretet napja.

A felebaráti szeretet magasztos kultusza mellett elmaradhatatlan az igazi állatszeretet, melynek érdekében évtizedeken keresztül önzetlenül küzdenek a külföldi és hazai állatvédők. A háborús évek és a még ocsmányabb forradalmak annyira megmértelgyezték az úgynevezett kultúrszázad emberiségének szívét, lelkét, hogy most ütött az utolsó óra a nemesebb és jobb érzések művelésére. A véres harcoktól és átkos forradalmaktól eldurvult lelkeknek csakis úgy biztosíthatjuk az igazi emberi érzelmek egyensúlyát, ha visszavezetjük a vérben tobzódó tévelygőket a legmagasztosabb és az alkotó Istentől eredő érzelmvilágba. A gyűlölet érzete nemcsak az ellenfélt öli, gyilkolja, hanem magát a gyűlölködőt, elégedetlenkedőt is elpusztítja. A lelki egyensúlyt szeretet hazánk érdekében mielőbb helyre kell hozni, mert ellenkező esetben az eldurvult apák bűnei fokozottabb mértékben fognak elfajulni a későbbi utódokban.

Az eddig tobzódó szenvedélyek eltüntetését elsősorban szolgálják az emberbaráti intézmények s ezekkel párhuzamosan kell haladnia a természetszeretet, az állat- és növényvédelem magasztos kultuszának.

Senki sem csodálkozhatik azon, hogy a természetszeretet, az állat- és növényvédelem célirányos kultusza éppen az állat- és növénykertünkből indul ki, hiszen a rokonintézmények között elsősorban a mi intézményünknek van a legnagyobb nevelő hatása a magyar nép különböző rétegeire. Ezirányú működésünk fölött nem törhet pálcát senkisé, mert bennünket hivatásunk a magyar természetvédelem, állat- és növényzszeretet kultuszának terjesztésére jelölt ki s így nem veheti zokon senkisé, ha az emberbaráti intézmények működését követve, némi áldozatot kérünk a természet lelkelten élőlényei részére is, melynek nagyon sokat adózik úgyis az emberiség. Rövid fel-

hívásban, amelynek eredeti eszméje a magyar asszonyoknak nemessebbért érző szívük sugallatából származott, nem térhetek ki részletesen a körünkben élő hasznos élőszervezetek hálánkra kötelezett hasznáról, csupán egynehány szóval óhajtók megemlékezni. A világnak szóló dicsőséges magyar harcainkban résztvevő és a végkimerülésig küzdő lovaink, a hadi és egészségügyi kutyáink legönzettelenebb áldozatkészségét mivel kárpótolhatjuk? A nekünk élelmet és ruházatot nyújtó élőlényeknek mivel adózhatunk? A nagy bánatunkban és szomorúságunkban vigasztaló énekes madárkákknak mit nyújthatunk ellenszolgálatképpen? Ugyebár csak egyet az igazi emberi érzésből fakadó állat- és növényvédelmet, melynek forrása az őstermészetben rejlő állat- és növényzszeretet.

Az állat- és növényzszeretet propagálására hivatott az állatkertben 1922. június 15-én tartandó „Állatszeretet napja”, melynek minden látványossága és igen változatos műsora az igazi állat- és növényvédelem terjesztését szolgálja. Minden állat- és növénykedvelő vegyen részt ünnepélyünkön, melynek tiszta jövedelme felerészben az állatkertünk állományának felújítására és felerészben állatvédelmi célokra fordítja az állatkert igazgatósága.

Raitsits Emil.

HIREK

Koronásmajom csemete. A mult hónap, József napján, az állatkert majomházában a koronásmajom mama életerős majom csemetének adott életet. Azóta a gondos és szerető majom mama féltő gondossággal szoptatja csemetét, amelyről mindezeideig nem tudjuk, hogy Jóska avagy Jozefin, mert állandóan anyjának karjai között, az emlőn csüng s így közelebbrof a nagy látványosságot nyújtó apró majmocska meg nem tekinthető.

Állatkertünk foxterrier kennele. Stanci Surány, állatkertünk símaszörű foxterrier szukája, két hím és két szuka kölyöknek adott életet. Xada Erica a tavaszra meddő volt. Xada Lánya szépen fejlődik és résztvesz az 1922. évi foxterrier Derbyn. Fene-lány és Foresters New Star, Piller Károly elsőrangú fedező kanja után elsőrangú almot várunk.

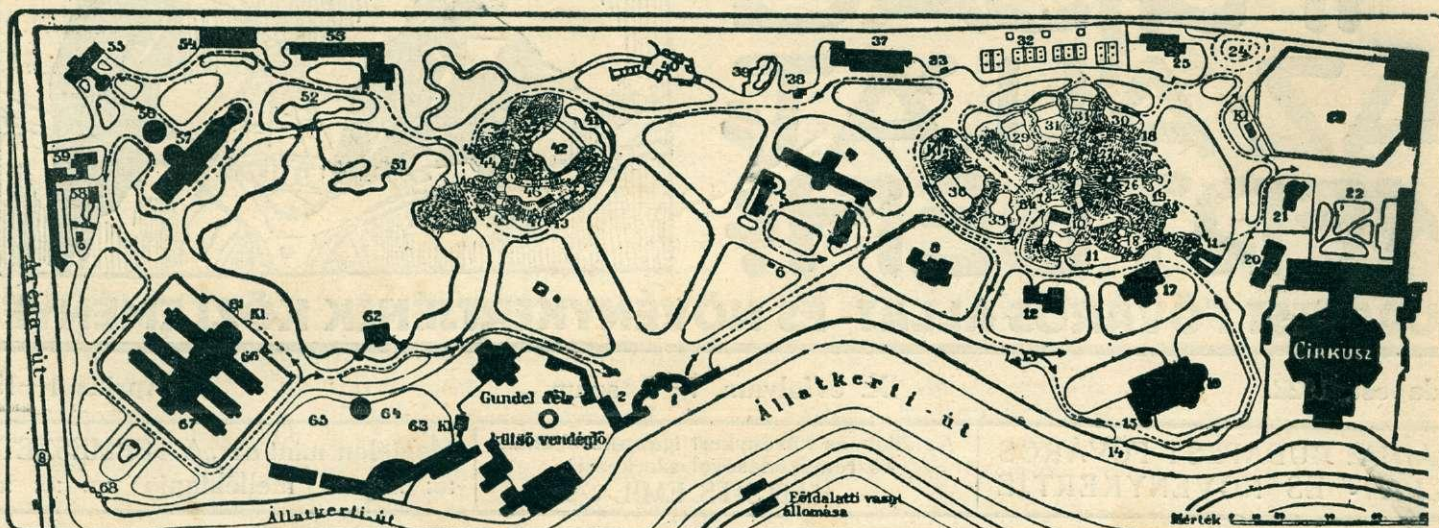
Tevecsikó az állatkertben. Állatkertünk tevekancája mult hó végén egy életerős teve méncsikónak adott életet. A fiatal teve nagy látványosságot nyújt a látogató közönségnek.

Madárházunk látványossága a külföldről hozatott exotikus madarak szép csoportja. Látogató közönségünk figyelmét ezúton is felhívjuk az új látványosságra.

Apró rágcsálók és ragadozó állatok gyűjtésére hívja fel az állatkert igazgatósága a hozzáértő vadászok figyelmét, mert ezekre az állatkertünknek szüksége van. Külföldön ily felhívás után a vadászterületek birtokosai tömegesen küldenek ajándékképpen vadon élő emlősállataikból példányokat. Úgy hisszük, kérésünk ezúttal meghallgatásra fog találni s így nem fogja nélkülözni állatkertünk a hazánkban élő apró emlősállatokat. Különösen mokusokat szívesen venne át a legnagyobb köszönettel a magyar támogatásra utalt állatkertünk.

A kiadásért felelős: RAITSITS EMIL

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLATKERT HELYSZINRAJZA

JELMAGYARÁZAT:

Az állatkertbe vezető villamosok számai: 8., 25., 33., 35.	1. Főkapu	13. Cukorkaárusítás	24. Lovaglő- és kocsikázó-pálya	35. Tigrisbarlang	46. Rénszarvasok	57. Madarak háza
F. J. földalatti villamos vasút. Omnibusz. A térképen látható számok az útmutató szövegére utalnak.	2. Igazgatóság	14. Kapu	25. Zebraistálló	36. Oroszlánbarlang	47. Norvég ház	58. Dohányárusítás
→ az útmutató leírásában követett átirány	3. Dohányárusítás	15. Néprajzi gyűjtemény	26. Muflonok	37. Kis ragadozók	48. Jegesrókák	59. Falusi gazdaság
Kl. = klozet.	4. Majmok	16. Vastagbőrűek	27. Zergék	38. Hűsítő italok árusítása	49. Alagút-átjáró	60. Rovarok
	5. Rágcsálók	17. Zsirafok	28. Kecskék	39. Vidrátó	50. Bejárat a mozgófényképekhez	61. Akvárium
	6. Mókusház	18. Turista-út	29. Kőszáli bakok	40. Várrom	51. Úszómadarak	62. Terrárium
	7. Erszényesek	19. Vendéglő	30. Kis medvék	41. Fókátó	52. Gázlók, kacsák	63. Vendéglő
	8. Szarvasok	20. Tevéfélék	31. Nagy medvék	42. Jegesmedvék	53. Fácános	64. Zenepavillon
	9. Juhok	21. Disznófélék	32. Kutyák	43. Turista-út	54. Sasok	65. Kávéház
	10. Tejcsarnok	22. Gyermekek játszóhelye	33. Süteményárusítás	44. Rozsomák	55. Strucok	66. Terrasz kávéház
	11. Antilopok	23. Sport-pálya	34. Átjáró az oroszlánházon át	45. Nyestfélék	56. Kisebb tóparti madarak	67. Pálmaház bejárata
	12. Bölények					68. Aréna-úti kapu

„TRIOL“ a legjobb fertőtlenítő

„TRIOL PUDER“ leghatásosabb bolha- és tetűirtó por

Kapható minden gyógyszertárban és drogériában
Készíti RICHTER GEDEON vegyészeti gyára
Budapest, X., Cserkesz-u. 63. Telefon: József 91-41-42.

FROMMER-LILIPUT

MELLÉNYZSEBPISZTOLY 6'35 mm. kapható

SKABA ÉS PLÖKL fegyver- és lőszerraktárában nagyban és kicsinyben

BUDAPEST V, VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 33

Ára 3000 korona és 10% luxusadó
Szállítás vásárlási engedély ellenében

MAGYAR EBTE NYÉS ZTÖK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

felkarolja az ebtenyésztő sport összes érdekeit, vezeti és kiadja a hazánkban egyedül álló

Magyar Ebtörzskönyvet és a Magyar Vadászeb-Törzskönyvet

Hivatalos lapja „A KUTYA”. Előfizetési díja évi 200 K, tagoknak 150 K. Belépési díj 20 K, tagsági díj 50 K.
Felvilágosítást nyújt: ILOSVAI LAJOS KÁROLY ügyvezető titkár, Budapest 112

SIKERES PATKÁNYIRTÁS!

„BARATOL“

PATKÁNYIRTÓVAL. Kapható:

GYÓGYTÁRAKBAN ÉS DROGÉRIÁBAN

Gyártja: **CHEMIA MAGYAR VEGYIPARI R.-T.**

HUNGÁRIA-FÜRDŐ

GŐZ- ÉS KÁDFÜRDŐI

VII. KER., DOHÁNY-U. 44., NYÁR-U. 7.

VADÁSZOK! Fizessenek elő a „NIMRÓD-VADÁSZLAP“-ra

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-u. 4.
ELŐFIZETÉSI ÁRA FÉLÉVRE 50 KORONA